

NHỮNG ĐIỂM MỚI VỀ BIỆN PHÁP XỬ LÝ CHUYỂN HƯỚNG ĐỐI VỚI NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI THEO LUẬT TƯ PHÁP NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN

NGUYỄN QUÝ KHUYẾN* - HOÀNG HẢI YẾN**

Tóm tắt: Luật Tư pháp người chưa thành niên (LTPNCTN) được Quốc hội thông qua năm 2024 với nhiều điểm mới về đường lối xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội. Bài viết phân tích những điểm mới về biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người chưa thành niên phạm tội của LTPNCTN so với quy định của Bộ luật Hình sự (BLHS) và những vấn đề cần lưu ý khi áp dụng các quy định này trong thời gian tới.

Từ khóa: Tư pháp người chưa thành niên; xử lý chuyển hướng; người chưa thành niên; phạm tội; trách nhiệm hình sự

Ngày nhận bài: 23/4/2024; Biên tập xong: 23/4/2025; Duyệt đăng: 04/7/2025

NEW POINTS ON DIVERSIONARY HANDLING OF JUVENILE OFFENDERS UNDER THE LAW ON JUVENILE JUSTICE

Abstract: The Juvenile Justice Law, enacted by the National Assembly in 2024, presents significant reforms in the approach to juvenile offenders. This article will analyze the newly introduced diversionary measures of juvenile offenders under the Juvenile Justice Law compared to the provisions of the Penal Code and highlights key considerations for their effective application in the near future.

Keywords: Juvenile justice; diversion; juvenile; crime; criminal responsibility

Received: Apr 23rd, 2024; **Editing completed:** Apr 23rd, 2025; **Accepted for publication:** Jul 04th, 2025

1. Quy định mới về biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người chưa thành niên phạm tội

Một trong những nguyên tắc chung của Công ước về quyền trẻ em được quy định tại Điều 3 là “trong tất cả mọi hành động liên quan đến trẻ em, dù do các cơ quan phúc lợi xã hội công cộng hay tư nhân, Tòa án, các nhà chức trách hành chính hay cơ quan lập pháp tiến hành thì lợi ích tốt nhất của trẻ em phải là mối quan tâm hàng đầu”. Cách hiểu về “Lợi ích tốt nhất của trẻ em” được giải thích tại Đoạn 10 Bình luận chung số 10 về Các quyền của trẻ em trong tư pháp người chưa thành niên của Ủy ban Liên hợp quốc về Quyền trẻ em: “Trong tất cả các quyết định được đưa ra khi áp dụng tư pháp với người chưa thành niên, lợi ích tốt nhất của trẻ em cần được quan tâm hàng đầu. Trẻ em khác với người trưởng thành về mức độ phát triển thể chất và tâm lý cũng như những nhu cầu cảm xúc và giáo dục. Những sự

khác biệt đó là lý do khiến trẻ em có năng lực pháp luật hình sự thấp hơn. Những điều này và những sự khác biệt khác là lý do vì sao cần có một hệ thống tư pháp riêng cho người chưa thành niên và cần xử lý trẻ em theo cách thức khác với người lớn. Chẳng hạn, bảo vệ những lợi ích tốt nhất của trẻ em đồng nghĩa với việc phải thay thế những mục tiêu truyền thống của tư pháp hình sự, như trấn áp/trừng phạt, bằng các mục tiêu phục hồi và tư pháp phục hồi khi xử lý trẻ em vi phạm pháp luật. Điều này có thể thực hiện trên cơ sở kết hợp với việc bảo đảm an toàn cho cộng đồng một cách có hiệu quả”¹.

* Email: Quykhuyen289@gmail.com

Tiến sĩ, Khoa Pháp luật hình sự và Kiểm sát hình sự, Trường Đại học Kiểm sát

** Email: Yenhh@tks.edu.vn

Tiến sĩ, Phó trưởng Khoa Pháp luật hình sự và Kiểm sát hình sự, Trường Đại học Kiểm sát

¹ Best interests of the child (art. 3), UN Committee on the Rights of the Child (CRC), “Children’s Rights in Juvenile Justice”, General comment, No. 10/2007, CRC/C/GC/10, <http://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>.

Quan điểm về “xử lý chuyển hướng” của Ủy ban liên cơ quan của Liên hợp quốc về tư pháp người chưa thành niên cũng xác định: “Một đứa trẻ được xử lý chuyển hướng khi đứa trẻ đó vi phạm pháp luật song vụ án đã được giải quyết bằng các biện pháp thay thế cho việc áp dụng xét xử chính thức thông thường của cơ quan có thẩm quyền có liên quan. Để được xử lý chuyển hướng, trẻ em, cha mẹ hoặc người giám hộ phải đồng ý chuyển hướng xử lý vụ việc. Xử lý chuyển hướng có thể bao gồm các biện pháp dựa trên các nguyên tắc của tư pháp phục hồi”². Điều 40(3)(b) Công ước về Quyền trẻ em đã khuyến khích các quốc gia thành viên sử dụng biện pháp “xử lý chuyển hướng” như một biện pháp thay thế cho việc xử lý vụ án người chưa thành niên vi phạm pháp luật qua hệ thống tư pháp bất cứ khi nào phù hợp và có thể, với điều kiện tôn trọng đầy đủ quyền con người và các nguyên tắc pháp lý. Điều đó sẽ “thúc đẩy ý thức của trẻ em về phẩm cách và phẩm giá vốn làm tăng cường lòng tôn trọng của trẻ em đối với quyền con người và tự do cơ bản của người khác, mà cũng phải tính đến lứa tuổi của trẻ em và điều mong muốn làm sao thúc đẩy sự tái hòa nhập và việc đảm đương một vai trò xây dựng của trẻ em trong xã hội”³. Đồng thời, việc xử lý chuyển hướng sẽ “giúp ngăn ngừa các tác động tiêu cực của các thủ tục tố tụng tiếp theo trong việc áp dụng tư pháp người chưa thành niên (chẳng hạn như sự kỳ thị khi bị kết tội và xử phạt). Trong nhiều trường hợp, không can thiệp lại là giải pháp tốt nhất. Do đó, xử lý chuyển hướng ngay từ đầu có thể là giải pháp tối ưu. Đặc biệt là trong trường hợp tội phạm có tính chất không nghiêm trọng và khi gia đình, nhà trường hay các tổ chức giám sát xã hội khác đã có cách xử lý hoặc có khả

năng xử lý một cách phù hợp và mang tính xây dựng”⁴.

Theo các chuẩn mực quốc tế và khuyến nghị của Ủy ban Liên hợp quốc về quyền trẻ em, cần xây dựng một đạo luật riêng về tư pháp người chưa thành niên. Tuy nhiên, ở Việt Nam trước đây, nội dung nguyên tắc “lợi ích tốt nhất của trẻ em phải là mối quan tâm hàng đầu” chưa được ghi nhận trực tiếp. Trong BLHS năm 1985 và BLHS năm 1999, nội dung trên chỉ được quy định gián tiếp thông qua một số điều khoản cụ thể như khoản 2 Điều 69 BLHS năm 1999 về miễn trách nhiệm hình sự. Đến BLHS năm 2015, lần đầu tiên nguyên tắc này được quy định trực tiếp tại khoản 1 Điều 91. Theo đó, việc xử lý người dưới 18 tuổi phạm tội phải “bảo đảm lợi ích tốt nhất của người dưới 18 tuổi” và chủ yếu nhằm mục đích giáo dục, giúp đỡ họ sửa chữa sai lầm, phát triển lành mạnh và trở thành người có ích cho xã hội. Trên cơ sở đó, BLHS năm 2015 đã mở rộng các trường hợp miễn trách nhiệm hình sự cho người dưới 18 tuổi phạm tội, đồng thời bổ sung 03 biện pháp giám sát, giáo dục (khiến trách, hòa giải tại cộng đồng và giáo dục tại xã, phường, thị trấn) nhằm tăng cường hiệu quả phòng ngừa tái phạm, bảo đảm phục hồi và tái hòa nhập cộng đồng. Tuy nhiên, xét về bản chất, các biện pháp giám sát, giáo dục trên cũng chưa phải là các biện pháp xử lý chuyển hướng theo đúng nghĩa và nội dung của nó còn nhiều hạn chế⁵. Điều đó dẫn đến việc các biện pháp này đã được quy định nhưng hầu như không được áp dụng, thiếu tính khả thi⁶.

² Cổng thông tin điện tử Bộ Tư pháp (2017), *Các biện pháp giám sát, giáo dục áp dụng trong trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự trong BLHS 2015*, <http://moj.gov.vn/qt/tintuc/Pages/nguyen-cuu-trao-doi.aspx?ItemID=2247>, truy cập ngày 14/01/2018.

³ Đoạn 25, Điều 40 (1) Công ước về Quyền trẻ em, Bình luận chung số 10.

⁴ Quy tắc Bắc Kinh (được thông qua theo Nghị quyết 40/33 ngày 29/11/1985 của Đại Hội đồng Liên hợp quốc): <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Linh-vuc-khac/Quy-tac-tieu-chuan-toi-thieu-ve-hoat-dong-tu-phap-doi-voi-nguoi-vi-thanh-nien-1985-275842.aspx>.

⁵ Nguyễn Quý Khuyến, “Một số vấn đề về biện pháp giám sát, giáo dục đối với người dưới 18 tuổi phạm tội được miễn trách nhiệm hình sự theo BLHS năm 2015”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 1/2019.

⁶ Tờ trình tóm tắt về dự án LTPNCTN.

Ngày 30/11/2024, Quốc hội thông qua LTPNCTN với nhiều điểm mới về biện pháp xử lý chuyển hướng. Theo đó, xử lý chuyển hướng là “biện pháp giám sát, giáo dục, phòng ngừa áp dụng đối với người chưa thành niên phạm tội, bao gồm các biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng và biện pháp giáo dục tại trường giáo dưỡng⁷. So với các quy định của BLHS năm 2015, LTPNCTN đã quy định nhiều điểm mới về biện pháp xử lý chuyển hướng và điều kiện áp dụng các biện pháp này. Cụ thể:

Thứ nhất, biện pháp xử lý chuyển hướng áp dụng đối với người chưa thành niên phạm tội có tính chất là các biện pháp phi hình sự, thay thế biện pháp tố tụng hình sự, theo đúng tinh thần của các văn kiện pháp luật quốc tế. Các biện pháp xử lý chuyển hướng bao gồm biện pháp giám sát, giáo dục, phòng ngừa có mục đích giúp “người chưa thành niên thay đổi nhận thức, nhận biết, sửa chữa sai lầm đã gây ra, tự rèn luyện khắc phục, ngăn ngừa nguyên nhân dẫn đến hành vi phạm tội và giáo dục họ trở thành công dân có ích cho xã hội”. Trình tự, thủ tục áp dụng, thi hành các biện pháp xử lý chuyển hướng theo quy định của LTPNCTN khác so với trình tự, thủ tục giải quyết vụ án hình sự theo quy định của Bộ luật Tố tụng hình sự và Luật Thi hành án hình sự.

Thứ hai, bổ sung thêm nhiều biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người chưa thành niên phạm tội. BLHS năm 2015 chỉ quy định 03 biện pháp giám sát, giáo dục và 01 biện pháp tư pháp là giáo dục tại trường giáo dưỡng áp dụng đối với người dưới 18 tuổi phạm tội. Theo quy định của LTPNCTN, biện pháp xử lý chuyển hướng là biện pháp giám sát, giáo dục, phòng ngừa áp dụng đối với người chưa thành niên phạm tội, bao gồm các biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng và biện pháp giáo dục tại trường giáo dưỡng, gồm 04 biện pháp cũ theo BLHS năm 2015 và 08 biện pháp mới. Cụ thể:

(1) Khiến trách là việc phê bình nghiêm khắc đối với người chưa thành niên phạm tội, trong đó giải thích về thiệt hại mà người chưa thành niên đã gây ra và hậu quả nếu tiếp tục vi phạm. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 40 LTPNCTN.

(2) Xin lỗi bị hại là việc người chưa thành niên phạm tội nhận lỗi với bị hại và mong muốn được tha thứ về hành vi phạm tội mà họ đã gây ra. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 41 LTPNCTN.

(3) Bồi thường thiệt hại là việc người chưa thành niên phạm tội hoặc cha, mẹ của họ khắc phục hậu quả của hành vi phạm tội mà người chưa thành niên gây ra bằng cách đền bù tổn hại về vật chất, tinh thần do xâm hại đến tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm hoặc tài sản của bị hại. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 42 LTPNCTN.

(4) Giáo dục tại xã, phường, thị trấn là việc buộc người chưa thành niên phạm tội phải chịu sự quản lý, giám sát, giáo dục của Ủy ban nhân dân cấp xã nơi họ cư trú về việc tuân thủ pháp luật, thực hiện nghĩa vụ công dân, chấp hành nội quy, quy chế của nơi cư trú, nơi học tập, nơi làm việc. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 43 LTPNCTN.

(5) Quản thúc tại gia đình là việc buộc người chưa thành niên phạm tội phải ở nhà dưới sự giám sát trực tiếp của gia đình và chỉ được rời khỏi nhà trong trường hợp cần thiết với sự cho phép của người trực tiếp giám sát thi hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 44 LTPNCTN.

(6) Hạn chế khung giờ đi lại là việc giới hạn người chưa thành niên phạm tội

⁷ Khoản 8 Điều 3 LTPNCTN.

ra khỏi nhà vào khung giờ nhất định trong khoảng thời gian từ 18 giờ ngày hôm trước đến 06 giờ sáng ngày hôm sau, trừ trường hợp cần thiết sẽ được người trực tiếp giám sát thi hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng cho phép. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 45 LTPNCTN.

(7) Cấm tiếp xúc với người có nguy cơ dẫn đến người chưa thành niên phạm tội mới là việc cấm người chưa thành niên phạm tội giao tiếp, liên lạc, tiếp cận với bị hại, đồng phạm, người có ảnh hưởng tiêu cực đến hành vi của người chưa thành niên có nguy cơ thúc đẩy hành vi phạm tội mới. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 46 LTPNCTN.

(8) Cấm đến địa điểm có nguy cơ dẫn đến người chưa thành niên phạm tội mới là việc cấm người chưa thành niên phạm tội đến địa điểm đã thực hiện hành vi phạm tội hoặc địa điểm có môi trường tương tự như nơi đã thực hiện hành vi phạm tội, có thể thúc đẩy hành vi phạm tội mới. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 47 LTPNCTN.

(9) Tham gia chương trình học tập, dạy nghề là việc người chưa thành niên phạm tội phải học tập về pháp luật, đạo đức, nghĩa vụ công dân, kỹ năng ứng xử, kỹ năng sống hoặc học nghề. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 48 LTPNCTN.

(10) Tham gia điều trị hoặc tư vấn tâm lý là việc trị liệu, can thiệp y tế nhằm khắc phục những trở ngại về tinh thần, cảm xúc, tâm trạng, tình trạng sức khỏe là nguyên nhân dẫn tới hành vi phạm tội của người chưa thành niên. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 49 LTPNCTN.

(11) Thực hiện công việc phục vụ cộng đồng là thực hiện công việc trực tiếp phục vụ cho lợi ích của cộng đồng nơi người chưa thành niên phạm tội cư trú, bao gồm: (a) Tham gia trồng, chăm sóc cây xanh ở khu vực công cộng; sửa chữa, làm sạch đường làng, ngõ xóm, đường phố, ngõ phố, nhà văn hóa, nhà sinh hoạt cộng đồng hoặc công trình công cộng khác; (b) Tham gia công việc khác nhằm cải thiện môi trường sống và cảnh quan của cộng đồng; (c) Tham gia hỗ trợ giúp đỡ người cao tuổi, người khuyết tật, người có hoàn cảnh đặc biệt hoặc các hoạt động tình nguyện khác nhằm tăng cường ý thức, trách nhiệm, sự gắn kết, chia sẻ với cộng đồng. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 50 LTPNCTN.

(12) Giáo dục tại trường giáo dưỡng là việc buộc người chưa thành niên phạm tội học văn hóa, học nghề, lao động, sinh hoạt dưới sự quản lý, giáo dục trong một tổ chức giáo dục có kỷ luật chặt chẽ theo quy định của pháp luật. Phạm vi áp dụng, thời hạn, nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp này quy định tại Điều 51 LTPNCTN.

Thứ ba, quy định cụ thể hơn về điều kiện áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng. Theo quy định tại Điều 35, Điều 37, Điều 38, Điều 39 và Điều 52 LTPNCTN, Thủ trưởng, Phó Thủ trưởng Cơ quan điều tra; Viện trưởng, Phó Viện trưởng Viện kiểm sát; Thẩm phán; Hội đồng xét xử có thể xem xét áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng khi có đủ các điều kiện sau đây:

Một là, người chưa thành niên phạm tội thuộc các trường hợp sau đây:

(1) Người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi phạm tội rất nghiêm trọng hoặc là người đồng phạm có vai trò không đáng kể trong vụ án, trừ các trường hợp: (i) Phạm tội rất nghiêm trọng về một trong các tội như tội giết người, tội hiếp dâm, tội hiếp dâm người dưới 16 tuổi, tội cưỡng dâm người từ đủ

13 tuổi đến dưới 16 tuổi, tội sản xuất trái phép chất ma túy; (ii) Phạm tội rất nghiêm trọng 02 lần trở lên hoặc phạm nhiều tội rất nghiêm trọng.

Như vậy, so với điều kiện miễn trách nhiệm hình sự quy định tại khoản 2 Điều 91 BLHS, LTPNCTN vừa mở rộng, vừa thu hẹp phạm vi áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi. LTPNCTN mở rộng áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng đối với Tội cố ý gây thương tích (Điều 134 BLHS), Tội mua bán người (Điều 150 BLHS), Tội mua bán người dưới 16 tuổi (Điều 151 BLHS), Tội cướp tài sản (Điều 168 BLHS), Tội cướp giật tài sản (Điều 171 BLHS), Tội tàng trữ trái phép chất ma túy (Điều 249 BLHS), Tội vận chuyển trái phép chất ma túy (Điều 250 BLHS), Tội mua bán trái phép chất ma túy (Điều 251 BLHS), Tội chiếm đoạt chất ma túy (Điều 252 BLHS); đồng thời không yêu cầu người chưa thành niên phải có nhiều tình tiết giảm nhẹ, tự nguyện khắc phục phần lớn hậu quả. Bên cạnh đó, LTPNCTN cũng thu hẹp phạm vi, không áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng đối với trường hợp phạm tội rất nghiêm trọng 02 lần trở lên và phạm nhiều tội rất nghiêm trọng.

(2) Người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi phạm tội rất nghiêm trọng do vô ý, phạm tội nghiêm trọng hoặc phạm tội ít nghiêm trọng hoặc người đồng phạm có vai trò không đáng kể trong vụ án hình sự, trừ các trường hợp: (i) Phạm tội nghiêm trọng về một trong các tội như tội hiếp dâm, tội sản xuất trái phép chất ma túy, tội tàng trữ trái phép chất ma túy, tội mua bán trái phép chất ma túy, tội vận chuyển trái phép chất ma túy, tội chiếm đoạt chất ma túy; (ii) Tái phạm, tái phạm nguy hiểm; (iii) Phạm tội nghiêm trọng do cố ý 02 lần trở lên hoặc phạm nhiều tội nghiêm trọng do cố ý; (iv) Phạm tội rất nghiêm trọng do cố ý.

So với các điều kiện miễn trách nhiệm hình sự quy định tại khoản 2 Điều 91 BLHS,

LTPNCTN vừa mở rộng, vừa thu hẹp phạm vi áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi phạm tội. LTPNCTN mở rộng phạm vi áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng đối với Tội cố ý gây thương tích (Điều 134 BLHS), Tội cướp giật tài sản (Điều 171 BLHS) và Tội rất nghiêm trọng do vô ý; đồng thời không yêu cầu người chưa thành niên phải có nhiều tình tiết giảm nhẹ, tự nguyện khắc phục phần lớn hậu quả. Bên cạnh đó, LTPNCTN cũng thu hẹp phạm vi, không áp dụng đối với các trường hợp tái phạm, tái phạm nguy hiểm; phạm tội nghiêm trọng do cố ý 02 lần trở lên hoặc phạm nhiều tội nghiêm trọng do cố ý.

Hai là, người chưa thành niên phạm tội không thuộc trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự theo quy định của BLHS. Trường hợp người chưa thành niên đã được miễn trách nhiệm hình sự theo quy định tại Điều 16, Điều 29 và các quy định khác của BLHS thì sẽ áp dụng các quy định này để miễn trách nhiệm hình sự cho người chưa thành niên phạm tội, sẽ không áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng.

Ba là, có chứng cứ xác định người chưa thành niên đã thực hiện hành vi phạm tội.

Bốn là, người chưa thành niên thừa nhận mình đã thực hiện hành vi phạm tội.

Năm là, người chưa thành niên đồng ý bằng văn bản về việc xử lý chuyển hướng.

Khi quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng, ngoài 05 điều kiện trên, người có thẩm quyền phải căn cứ vào tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội; khả năng giáo dục, phục hồi của người chưa thành niên phạm tội và sự an toàn của bị hại, cộng đồng. Việc lựa chọn biện pháp xử lý chuyển hướng áp dụng đối với người chưa thành niên phạm tội phải phù hợp với hoàn cảnh, độ tuổi, đặc điểm tâm sinh lý của họ và trong phạm vi áp dụng của loại biện pháp xử lý chuyển hướng đó.

Bên cạnh quy định về điều kiện áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng, LTPNCTN còn có các quy định về trường hợp không áp dụng biện pháp này, bao gồm: (1) Tại thời điểm xem xét người phạm tội đã đủ 18 tuổi; (2) Người chưa thành niên đã được áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng mà phạm tội mới.

2. Một số vấn đề cần lưu ý khi áp dụng quy định về biện pháp xử lý chuyển hướng đối với người chưa thành niên phạm tội

Thứ nhất, khi xử lý người chưa thành niên phạm tội, biện pháp xử lý chuyển hướng được kết hợp với các biện pháp xử lý hình sự. Biện pháp miễn trách nhiệm hình sự được ưu tiên xem xét áp dụng đầu tiên, nếu không thuộc trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự thì mới xem xét áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng. Theo quy định tại Điều 37 và Điều 39 LTPNCTN, người chưa thành niên phạm tội nếu không thuộc trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự theo quy định của BLHS thì có thể được áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng nếu đủ điều kiện áp dụng biện pháp này. Như vậy, nếu người chưa thành niên phạm tội mà được miễn trách nhiệm hình sự theo quy định tại Điều 16, Điều 29 BLHS thì các cơ quan tiến hành tố tụng sẽ đình chỉ điều tra hoặc đình chỉ vụ án hình sự; nếu thuộc các trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự theo các điều luật cụ thể như người đã nhận làm gián điệp theo khoản 4 Điều 110 BLHS, người môi giới hối lộ theo khoản 6 Điều 365 BLHS, người không tố giác tội phạm theo khoản 2 Điều 390 BLHS... thì vẫn đưa bị can, bị cáo ra xét xử và Tòa án sẽ quyết định cho bị cáo được miễn trách nhiệm hình sự. Như vậy, xét về tính chất, mức độ nguy hiểm cho xã hội có thể thấy, trường hợp người chưa thành niên phạm tội được áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng có mức độ nguy hiểm cao hơn so với trường hợp được miễn trách nhiệm hình sự.

Điều này cho thấy, biện pháp xử lý chuyển hướng chưa phải là biện pháp xử lý tốt nhất đối với người chưa thành niên phạm tội, mà ngược lại biện pháp này đôi khi còn nặng hơn so với miễn trách nhiệm hình sự (biện pháp xử lý hình sự).

Thứ hai, nội dung biện pháp xử lý chuyển hướng được quy định từ Điều 40 đến Điều 51 và tại khoản 2 Điều 23 LTPNCTN. Theo đó, người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng có các nghĩa vụ cơ bản như: (1) Chấp hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng; (2) Tuân thủ pháp luật, chấp hành nội quy, quy chế của nơi cư trú, học tập, làm việc; (3) Chịu sự giám sát, giáo dục của cơ quan, tổ chức, người có thẩm quyền trong thời gian chấp hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng; (4) Báo cáo tình hình chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng khi được yêu cầu; (5) Trình diện cơ quan có thẩm quyền khi được yêu cầu trong thời gian chấp hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng. Theo Điều 58 LTPNCTN, người làm công tác xã hội có trách nhiệm xây dựng kế hoạch xử lý chuyển hướng. Trường hợp đề xuất áp dụng các biện pháp như: Tham gia chương trình học tập, dạy nghề, điều trị hoặc tư vấn tâm lý đối với người chưa thành niên thì người làm công tác xã hội phải phối hợp, thống nhất với cơ sở giáo dục, cơ sở giáo dục nghề nghiệp, cơ sở khám bệnh, chữa bệnh, hoặc tổ chức, cá nhân khác có liên quan. Mục đích là để xác định cụ thể nội dung, chương trình học tập, học nghề, điều trị, tư vấn tâm lý phù hợp với người chưa thành niên. Như vậy, người làm công tác xã hội có vai trò rất quan trọng trong việc xây dựng nội dung biện pháp xử lý chuyển hướng, cần phải đáp ứng điều kiện theo quy định tại Điều 32 LTPNCTN, bao gồm: (1) Có hiểu biết pháp luật về người chưa thành niên; (2) Đã được đào tạo hoặc bồi dưỡng về tâm lý học, khoa học giáo dục người chưa thành niên hoặc có kinh nghiệm, hiểu biết về tâm lý người chưa

thành niên hoặc có kỹ năng giao tiếp đối với người chưa thành niên. Ủy ban nhân dân cấp tỉnh phải công bố danh sách người làm công tác xã hội trong hoạt động tư pháp người chưa thành niên tại địa phương để thực hiện nhiệm vụ này.

Thứ ba, LTPNCTN có quy định chế tài vi phạm nghĩa vụ của người bị áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng. Theo đó, người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng phải làm bản cam kết về việc chấp hành các nghĩa vụ quy định tại khoản 2 Điều 23 LTPNCTN và gửi cho người trực tiếp giám sát thi hành quyết định áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng. Cam kết của người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng phải có ý kiến của cha, mẹ hoặc người giám hộ của họ. Theo Điều 82 LTPNCTN, trường hợp người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng vi phạm nghĩa vụ thì người trực tiếp giám sát thi hành phối hợp với Công an cấp xã lập biên bản vi phạm. Người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng mà cố ý vi phạm nghĩa vụ 01 lần trong thời gian thực hiện nghĩa vụ thì có thể bị gia hạn thời hạn thực hiện nghĩa vụ, trừ nghĩa vụ bồi thường thiệt hại quy định tại khoản 3 Điều 42 LTPNCTN. Thời hạn gia hạn đối với người chưa đủ 18 tuổi tại thời điểm vi phạm không quá một phần hai (1/2) thời hạn thực hiện nghĩa vụ đã áp dụng. Thời hạn gia hạn đối với người từ đủ 18 tuổi tại thời điểm vi phạm bằng thời hạn thực hiện nghĩa vụ đã áp dụng. Người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng mà cố ý vi phạm nghĩa vụ 01 lần trong thời gian gia hạn thực hiện nghĩa vụ hoặc cố ý vi phạm nghĩa vụ 02 lần trở lên trong thời gian thực hiện nghĩa vụ thì có thể bị thay đổi sang biện pháp giáo dục tại trường giáo dưỡng. Người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng có thể được thay đổi biện pháp nếu xét thấy biện pháp này đang áp dụng không phù

hợp với điều kiện, hoàn cảnh khách quan. Người chấp hành biện pháp xử lý chuyển hướng tại cộng đồng thuộc trường hợp quy định tại khoản 3 Điều 82 LTPNCTN.

Thứ tư, LTPNCTN sẽ có hiệu lực từ 00 giờ 00 phút ngày 01/01/2026 và các quy định này sẽ thay thế cho quy định về người dưới 18 tuổi phạm tội trong BLHS năm 2015. So sánh quy định về miễn trách nhiệm hình sự đối với người dưới 18 tuổi phạm tội tại khoản 2 Điều 91 BLHS và quy định về điều kiện áp dụng biện pháp xử lý chuyển hướng theo LTPNCTN, có thể thấy việc áp dụng quy định của LTPNCTN về biện pháp xử lý chuyển hướng có trường hợp có lợi cho người phạm tội, có trường hợp bất lợi cho người phạm tội (như đã phân tích ở trên). Do đó, khi áp dụng trong thời điểm này cần lưu ý: Đối với trường hợp bất lợi cho người dưới 18 tuổi phạm tội thì chỉ áp dụng nếu tội phạm được thực hiện từ 00 giờ 00 phút ngày 01/01/2026; đối với trường hợp có lợi cho người dưới 18 tuổi phạm tội thì được áp dụng đối với cả những tội thực hiện từ trước từ 00 giờ 00 phút ngày 01/01/2026./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Best interests of the child (art. 3), UN Committee on the Rights of the Child (CRC), “Children’s Rights in Juvenile Justice”, *General comment*, No. 10/2007, CRC/C/GC/10, <http://www.refworld.org/docid/4670fca12.html>;
2. Quy tắc Bắc Kinh (được thông qua theo Nghị quyết 40/33 ngày 29/11/1985 của Đại Hội đồng Liên hợp quốc), <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Linh-vuc-khac/Quy-tac-tieu-chuan-toi-thieu-ve-hoat-dong-tu-phap-doi-voi-nguoi-vi-thanh-nien-1985-275842.aspx>;
3. Nguyễn Quý Khuyển, “Một số vấn đề về biện pháp giám sát, giáo dục đối với người dưới 18 tuổi phạm tội được miễn trách nhiệm hình sự theo BLHS năm 2015”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 1/2019;
4. Hoàng Hải Yến, Nguyễn Quý Khuyển (2018), *Chế định miễn trách nhiệm hình sự đối với người dưới 18 tuổi phạm tội theo BLHS năm 2015*, Đề tài Nghiên cứu khoa học cấp cơ sở, Trường Đại học Kiểm sát.